



# Basisinkomen op te zwakke grondslag

A.F. VAN ZWEEDEN

Op vrijdag 21 juni verdedigde ir. J.G.P. Rieken aan de Katholieke Hogeschool Tilburg zijn proefschrift *Bestuur en organisatie in sociale zekerheid en arbeidsvoorziening*. Daarin komen een paar opmerkelijke stellingen voor. Zo merkt de promovendus op dat de voorgenomen stelselherziening van het kabinet-Lubbers, in verband met het ontbreken van een grondige herbezinning op grondslagen, doelstellingen en stelselkenmerken, niet kan worden aange-merkt als een fundamentele koerswending. Deze stelling is nog wat prikkelender omdat Rieken eraan toevoegt het te betreuren dat de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het regeringsbeleid niet „bestoekt met wetenschappelijke ideeën en verzuimt om nieuwe modellen van sociale zekerheid te ontwikkelen”.

Enkele dagen voor de promotie van Rieken bracht de WRR een rapport in de openbaarheid dat wel degelijk een nieuw model voor de sociale zekerheid behelsde. Rieken werd dus op zijn werken bediend, of zou de jonge doctor dat werkstuk van de Eindhovense hoogleraar N.H. Douben en diens projectgroep niet als een wetenschappelijk idee erkennen? Hij heeft natuurlijk gelijk als hij vaststelt dat de overheid niet in staat is leiding te geven aan het structureel veranderen van de sociale zekerheid en dat de maatschappelijke organisaties steeds kans zien patstellingen uit te lokken. Dat blijkt ook uit de negatieve reacties van werkgevers- en werknemersorganisaties op het plan van de WRR.

De politieke partijen hebben het tot nu toe niet veel verder gebracht, al boden het rapport *Om een werkbare toekomst* van de PvdA-ers Van Kemenade, Ritzen en Wöltgens en het rapport *Grenzen aan de sociale zekerheid* van de liberale Teldersstichting interessante discussiestof waaraan Douben c.s. ook refereren. In beide studies wordt aanbevolen de wettelijk verplichte verzekering te beperken tot het sociale minimum. Dat komt al aardig in de buurt van het gedeeltelijke basisinkomen dat de WRR introduceert als hoeksteen van een geheel nieuw systeem. Ook de WRR beperkt zich tot een stelsel dat alleen nog een minimum-behoeftefunctie vervult. Wie meer waarborgen wil tegen inkomensverlies moet zich vrijwillig bijverzekeren. Ook dit is een overeenkomst met de gedachten die in socialistische en liberale kring leven.

Rieken stelt dat er van een consistente beleidsbenadering geen sprake is. Voor een algemene herziening van de sociale zekerheid acht hij scenario's nodig die gebaseerd zijn op wetenschappelijke analyses van de invloeden die uitgaan van economische, financiële, juridische, technologische, politieke en culturele veranderingen. Het is de vraag of het WRR-rapport aan al deze eisen voldoet. De projectgroep die het rapport heeft voorbereid wordt vooral verweeten te weinig aandacht te hebben besteed aan de financiële gevolgen en aan de verschuivingen die de voorgestelde wijzigingen in de economie teweeg zullen brengen. Prof. dr. ir. C.T. de Wit, waarnemend voorzitter van de WRR, zei bij de presentatie van het rapport dat de raad gepoogd heeft de hoofdlijnen van een nieuw stelsel te schetsen dat zou kunnen functioneren „onder uiteenlopende economische en maatschappelijke omstandigheden”. Hij stelde vast dat dit lange-termijnperspectief tot nu toe te veel in het politieke debat ontbreekt. Het sociale-zekerheidsstelsel, zo merkte hij op, moet geen rem zijn op de economische ontwikkeling.

Het kabinet laat bij zijn wijzigingsvoorstellen twee overwegingen gelden: beperking van de collectieve uitgaven en aanpassing aan de EG-richtlijnen tot gelijke behandeling van man en vrouw. Doorslaggevend voor de kabinetsvoorstellen die volgend jaar van kracht moeten worden, is dat het te grote beslag van de collectieve uitgaven moet worden teruggedrongen, ter wille van meer ruimte voor het bedrijfsleven. In een eerste reactie op het WRR-plan zegt het kabinet dat het, ondanks het ontbreken van een concrete financiële uitwerking van de voorstellen, al wel duidelijk is dat een gedeeltelijk basisinkomen onvermijdelijk moet leiden tot een sterke herverdeling van inkomen en een sterke vergroting van de overdrachtsuitgaven. Het Ministerie van Sociale Zaken schat die op f. 40 à 50 mrd. Douben noemt in zijn rapport zelf een bedrag van f. 10 mrd. Hij stelt dat de stijging van de collectieve-lastendruk beperkt is tot het bedrag dat gemoeid is met het gedeeltelijk basisinkomen voor afhankelijke partners van werkenden. Dat zijn zo'n twee miljoen personen die allemaal f. 441,40 per maand van de staat krijgen. Voor het overige is er in zijn visie in feite geen sprake van een uitdijning van de

collectieve sector. De bruto lonen en uitkeringen worden verlaagd met het gedeeltelijk basisinkomen. Dat is juist het grote voordeel, omdat daardoor de arbeidskosten lager worden. Het gedeeltelijk basisinkomen voor één afhankelijke partner kan bovendien geheel worden wegbelast bij de verdienende partner. Douben wil het gedeeltelijk basisinkomen laten uitbetalen door de bedrijven, die het dan kunnen verrekenen met het totaal van de belastingen die zij moeten afdragen. Ook daardoor wordt verhoging van de collectieve-lastendruk beperkt. Verlaging van de arbeidskosten, ook door middel van een andere financieringsgrondslag dan de loonsom, is een van de voornaamste doelstellingen van het WRR-rapport.

Juist daarom komt het de geloofwaardigheid van de bedachte constructie niet ten goede dat de ontwerpers van dit revolutionair nieuwe systeem geen poging hebben gedaan om de economische gedragsreacties op langere termijn te berekenen. Douben hanteert immers welbewust economische argumenten ter verdediging van een andere wijze van financieren. Hij beoogt daarmee ook effecten uit te lokken op de vraag naar arbeid en een verschuiving te bewerkstelligen van kapitaal- naar meer arbeidsintensieve sectoren. Daarom is het nauwelijks aanvaardbaar en zeker niet in overeenstemming met de wetenschappelijke status van dit adviesorgaan van de regering, wanneer gezegd wordt dat de veronderstellingen die gemaakt moeten worden omtrent prijselasticiteiten, substitutie van kapitaal door arbeid, monetaire reacties e.d. met te veel onzekerheid zijn omgeven.

Wie dit stelt erkent impliciet dat hij met zijn stelselverandering de economie blootstelt aan onberekenbare risico's. Alleen dit al is een reden om gereserveerd te staan tegenover de denkbeelden van Douben c.s. Een andere reden is hun ontkenning dat het stelsel van sociale zekerheid dat wij nu kennen met al zijn gebreken en rigiditeiten een historisch fenomeen zou zijn. Dit gebrek aan inzicht in de werkelijkheid is een tweede reden om het plan weinig kans te geven in de politieke en maatschappelijke discussie die de raad wil uitlokken.

A.F. van Zweeden